

Závěr

Průběžně financovaný státní důchodový systém se zejména pod vlivem demografických změn ukazuje do budoucna jako neudržitelný. S rostoucím věkem obyvatel chybí systému peněžní prostředky pro výplatu dávek. Příspěvky do systému a důchodový věk ovšem nelze zvyšovat do nekonečna (u narozených v roce 1980 a později dosahuje předpokládaný důchodový věk 73 let).

Fondově financovaný systém není oproti PAYG systému založen na solidaritě, ale na individuálním přístupu.

Privátní společnosti, které spravují individuální úspory, získávají v nových reformních systémech na celém světě převahu. Stát již není jediným poskytovatelem penzí. Privátní společnosti, které investují úspory svých účastníků, mají nepřekonatelnou výhodu oproti průběžně financovanému systému. A sice to, že představují možnost zhodnocení jejich úspor. Ale i zde se objevují negativně ovlivňující faktory.

Fondovní systém je závislý především na vývoji na kapitálových trzích. I přes doznívající hospodářskou krizi, která zasáhla zejména kapitálové trhy, vykazují některé penzijní fondy působící v ČR stejné procentní výnosy jako v letech předchozích.

V České republice existující penzijní připojištění se státním příspěvkem je důležitým institutem pro tvorbu úspor jednotlivce s cílem zajištění jeho budoucích potřeb.

Účast na penzijním připojištění je dobrovolná, daňově zvýhodněná a subvenčně podporovaná avšak bez jakékoliv garance. Penzijní fondy jsou ve svých aktivitách regulovány, podrobeny dohledu a dozoru státních orgánů.

Penzijní fondy v ČR existují pouhých 15 let a řada účastníků nespoří ani celou dobu jejich existence. Navíc zhodnocení peněžních prostředků také není velké. Proto dávky z penzijního připojištění představují v následujícím dvacetiletí slabší částky starobních penzí v poměru k zaručeným dávkám ze státního důchodového pojištění (poměr bude jen asi 2:10).

Obecný přístup k penzijnímu připojištění je takový, že ekonomicky aktivní osoby si sice spoří v hojném počtu, ale poměrně malé částky. Spoření je daňově zvýhodněné, což řadu jedinců motivuje. Viditelnější motivací jsou však poskytované státní příspěvky. Možná právě proto jsou měsíční částky řádově spíše nižší, ve stovkách korun. Zatímco nejvýhodnější je měsíční spoření částky 2 tis. Kč placené zaměstnavatelem, i když v tomto případě státní příspěvek vůbec poskytován není.

V úvahu přicházejí také jiné formy investic a spoření (např. využitím životního pojištění nebo stavebního spoření se státním příspěvkem). Ale právě penzijní připojištění, placené účastníkem nebo zaměstnavatelem, je pro jednotlivce s průměrným měsíčním platem výhodnější než např. stavební spoření se státním příspěvkem nebo zhodnocení peněžních prostředků na vkladovém bankovním účtu.

Výhodnost stávající úpravy systému penzijního připojištění (spoření) podle mého názoru je v daňových úlevách a státních příspěvcích. Nevýhody spatřuji nejen v absenci garance „nadinflačního“ zhodnocování peněžních prostředků, ale vůbec nezajištěnost všech úspor v případě bankrotu penzijních fondů. Při větších ekonomických otřesech garance základním kapitálem a fondy rizik může pokrýt jen zlomek očekávaných penzí. Oproti tomu u stavebního spoření a bankovních vkladů existuje poměrně vysoké zajištění naspořených prostředků.

Pro jednotlivce disponující většími peněžními prostředky se vyplatí jistě jiná forma dlouhodobých investic a zhodnocení úspor, např. nákup nemovitostí, diamantů, zlata či jiných komodit, využití bankovních vkladů atd.

V neposlední řadě jednou z alternativních možností může být do konce letošního roku i investice do pořízení malé solární elektrárny, s níž lze díky podpoře výkupních cen elektřiny z obnovitelných zdrojů získat solidní rentu, byť jen krátkodobě.

K menším spořeným částkám jistě přispívá také nejistota vzešlá z neustálého oddalování penzijní reformy našimi vládními reprezentanty. Změny vlád a tedy i představ o ideálním penzijním systému vedou k váhání ohledně budoucí právní úpravy penzijního systému. Otazník zůstává rovněž nad budoucností současné podoby privátního spoření, tedy nad budoucností samotných penzijních fondů s penzijním připojištěním.

Připravená reforma důchodového systému v čele s návrhem zákona o penzijním spoření nepředstavuje zásadní změnu, která je skutečně potřebná. Hlavním pozitivním přínosem navrhované nové právní úpravy je oddělení majetku účastníků a akcionářů, rozšíření podnikatelských aktivit v podobě menších investičních limitů a omezení, větší rozsah možných investičních nástrojů a zavedení tří povinných účastnických fondů, kdy každý z nich představuje jinou míru rizika a výnosnosti. Tato opatření nepochybně přispějí k pravděpodobně vyšším možnostem zhodnocení úspor a tedy jako větší motivace pro mladší spořitele. A také přispějí k většímu zájmu samotných účastníků spoření o jednotlivé produkty penzijních společností.

Plánované zvýšení hranice pro nárok na státní příspěvek a zvýšení celkové částky hrazené zaměstnavatelem, která je osvobozena od daně z příjmů účastníka, nepochybně bude

(v případě přijetí návrhu zákona) motivovat k vyšším částkám spoření a přispěje k sblížení výše zmíněného náhradového poměru. Ale ani po těchto změnách nebude systém motivovat k platbě příspěvků vyšších jak 3 tis. Kč měsíčně. Zatímco platby do státního důchodového pojištění (od zaměstnance i zaměstnavatele) jsou vyšší.

Funkce penzijního dobrovolného spoření zůstane tedy pouze jako doplňková k státnímu pilíři důchodového pojištění. Pokud ovšem nebude státní průběžně financovaný systém schopen financovat starobní dávky ani v současném náhradovém poměru, nebo dojde k možnosti úplného vyvázání se ze státního pojištění, a přesune se hlavní tíže na privátní dobrovolné společnosti, nebudou dávky vyplácené z úspor představovat dostatečný zdroj peněžní prostředků pro penzisty.

Systém potřebuje reformu, protože z dlouhodobého hlediska je neudržitelný. Pro široké uplatnění by měl systém fungovat na principu, čím více si občan bude spořit, tím lepší podmínky by měly být stanoveny pro zhodnocení jeho úspor.

Ideální důchodový systém sice neexistuje. Příkladem pro budoucí reformu v ČR mohou být již existující systémy po vzoru Slovenska nebo Švédska.

Jednotlivé parlamentní politické strany ve svých návrzích počítají s větší mírou účasti privátních penzijních společností a se zmenšením úlohy státu na zabezpečení penze. To je jistě krok správným směrem, protože privátní penzijní fondy či společnosti hrají důležitou roli nejen v zajištění výdajů ve stáří, ale také v celém soukromém sektoru, především v oblasti kapitálového trhu.

Návrhy většiny politických stran, ale představují penzijní systémy, které jsou tvořeny pouze dvěma pilíři, prvním povinným státním a třetím dobrovolným privátním.

Nový systém by měl být postaven na třech pilířích. Třípilířová struktura penzijního systému se již osvědčila v řadě zemí, ale budoucnost samozřejmě může přinést jiné hodnocení.

Zajištění a udržení životní úrovně penzistů by měla přejít ze státního pilíře na druhý povinný pilíř, tvořený penzijními společnostmi nebo zaměstnaneckým penzijním připojištěním. Tyto dva pilíře by pak doplňoval stávající dobrovolný pilíř privátních penzijních fondů s daňovou podporou.

Osobně doufám, že návrh nebude přijat v podobě zapadající do harmonogramu naplánovaného předchozí vládou. Doufám, že na podobných principech jako penzijní společnosti podle návrhu zákona o penzijním spoření bude vybudován povinný privátní druhý pilíř, zatímco z prvního státem garantovaného bude poskytována minimální sociální penze (ve

výši životní minimum). A zbytek pak bude vyplácen z privátních penzijních společností či penzijních fondů.

Z kulturně historických a společensko-politických důvodů je motivace k individuálnímu spoření u nás nezbytná. Povinnost vstupu do druhého pilíře považují v našich podmínkách za nezbytný.

Hlavní roli při zajištění starobní penze by tedy měly hrát povinné privátní společnosti určené pro spoření, které bude stát kontrolovat, regulovat a zároveň alespoň částečně garantovat zhodnocení úspor účastníků. Například takovým způsobem, který je zakotven ve slovenské právní úpravě, kdy správcovské společnosti musí dosahovat ve srovnání s konkurencí určitého procentně stanoveného výnosu.

Současná a ani navrhovaná právní úprava zákona o penzijním spoření výnosy negarantuje.

V ČR je zatím reforma penzijního systému v nedohlednu. Dokončení připraveného pokusu o reformu bývalým ministrem práce a sociálních věcí je za současné úřednické vlády v čele s premiérem Janem Fischerem nereálné.

Zda bude vláda vzešlá z květnových voleb roku 2010 pokračovat v této reformě, nebo zda se dočkáme úplně jiného reformního systému, je otevřenou otázkou. Nejhorší variantou by samozřejmě bylo nepokračování v reformních krocích.

Ovšem reformovat pouze důchodový systém nebude stačit. Je nutné přistoupit k reformě i jiných oblasti celonárodního významu, zejména oblast zdravotnictví a financí.